

ΟΜΙΛΙΑ JOSEPH STIGLITZ

ΣΤΗΝ 2η ΣΥΝΟΔΟ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΣΟΚ

Είναι πραγματική χαρά για μένα, να βρίσκομαι εδώ για να συζητήσω κάποια θέματα, τα οποία θεωρώ αρχές ζωτικής σημασίας για το Σοσιαλιστικό Δημοκρατικό Κίνημα.

Θα επικεντρωθώ στο θέμα της οικονομίας. Πριν απ' αυτό, όμως, θα κάνω δυο αναφορές σε κάποια άλλα θέματα. Κατ' αρχάς, στη σοσιαλδημοκρατία και, κατά δεύτερον, στη δημοκρατία.

Η δημοκρατία είναι κάτι πολύ περισσότερο από περιοδικές εκλογές κάθε τετραετία. Αυτό έχει γίνει ιδιαίτερα αισθητό στις ΗΠΑ. Δημοκρατία σημαίνει ουσιαστική συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων που επηρεάζουν τη ζωή μας. Αυτό σημαίνει ότι ο πολίτης απαιτείται να είναι ενημερωμένος, θα πρέπει να υπάρχουν σχετικές προβλέψεις ενημέρωσης του κοινού.

Ένα από τα μεγαλύτερα σκάνδαλα αφορά όχι μόνο τη στρέβλωση των πληροφοριών από την κυβέρνηση Μπους, σχετικά με τους λόγους που μας οδήγησαν στον πόλεμο στο Ιράκ, αλλά και τη στρέβλωση στοιχείων σχετικά με το κόστος του πολέμου.

Έγραφα προσφάτως ένα βιβλίο, με τίτλο «Ο πόλεμος των 3 τρισεκατομμυρίων δολαρίων», το πραγματικό κόστος του πολέμου στο Ιράκ. Αρχικά, είχαμε ακούσει από την κυβέρνηση Μπους ότι ο πόλεμος θα стоίχιζε 50-60 δισεκατομμύρια δολάρια. Πλέον, το ποσό αυτό δαπανάται κάθε τρίμηνο. Είναι σαφές ότι ο αμερικανικός λαός έχει απογοητευθεί από την εξέλιξη αυτή. Ωστόσο, η πραγματική δημοκρατία αφορά και διαδικασίες όπως η ευρεία συμμετοχή, το δικαίωμα συμμετοχής στις εκλογές ως υποψηφίων και οι διαφανείς ανταγωνιστικές διαδικασίες.

Μια άλλη βασική αρχή της δημοκρατίας είναι αυτή της αλληλεγγύης. Τονίστηκε ήδη, σήμερα το πρωί, η διαφορά μεταξύ Σοσιαλδημοκρατικού Κινήματος και Δεξιάς. Στο πεδίο της αλληλεγγύης, η διαφορά αυτή φαίνεται σαφέστατα. Η Δεξιά θεωρεί ότι η ανάπτυξη, η οικονομική μεγέθυνση είναι αυτή η οποία θα φέρει οφέλη σε όλους. Αυτό δεν ισχύει. Στις ΗΠΑ βλέπουμε ρυθμό ανάπτυξης σχετικά ικανοποιητικό την τελευταία 5ετία-6ετία. Το ΑΕΠ σήμερα είναι 20% υψηλότερο απ' ό,τι πριν από 7 χρόνια, το κατά πόσον αυτός ο αριθμός είναι βιώσιμος βεβαίως είναι αμφισβητήσιμο, αλλά εν πάση περιπτώσει, οι περισσότεροι Αμερικανοί σήμερα δεν έχουν τόση ευημερία όση είχαν στο παρελθόν.

Το μέσο εισόδημα στις ΗΠΑ σήμερα είναι χαμηλότερο απ' ό,τι το 1999. Οι περισσότεροι Αμερικανοί συνεπώς δεν έχουν ανακάμψει από την ύφεση του 2001, ενώ βρίσκονται στα πρόθυρα της ύφεσης του 2008. Ο μέσος Αμερικανός δεν έχει δει αύξηση στο εισόδημά του. Έχει δει, αντιθέτως, ν' αυξάνεται σημαντικά η ανασφάλεια. Περίπου 75 εκατομμύρια Αμερικανοί σήμερα είναι ανασφάλιστοι, δεν έχουν υγειονομική περίθαλψη. Αυτό σημαίνει ότι αν αρρωστήσουν, αν αρρωστήσουν τα παιδιά τους, δεν έχουν πρόσβαση σε υγειονομική περίθαλψη.

Ο Πρόεδρος Μπους άσκησε βέτο σε μια πρόταση παροχής δωρεάς υγειονομικής περίθαλψης σε άπορα παιδιά. Απλώς και μόνον άπορα παιδιά. Θεώρησε ότι δεν υπάρχουν τα σχετικά κονδύλια. Και μιλούμε, στην ουσία, για ένα κόστος αντίστοιχο με αυτό τριών ή τεσσάρων ημερών πολέμου στο Ιράκ. Έχουμε χρόνια πολεμική παρουσία στο Ιράκ, από την άλλη, όμως, δεν έχουμε χρήματα να διαθέσουμε για την παροχή δωρεάν ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης σε άπορα παιδιά.

Όταν μιλούμε λοιπόν για αλληλεγγύη, δεν πρέπει να την περιορίζουμε στα στενά πλαίσια μιας γενιάς. Αλλά να μιλάμε και για την αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών. Παράλληλα, να συνεκτιμήσουμε και το θέμα του περιβάλλοντος. Είμαστε θεματοφύλακες του κόσμου που έχουμε κληρονομήσει και οφείλουμε να τον παραδώσουμε στα παιδιά μας και στα εγγόνια μας. Το περιβάλλον αποτελεί πολύ σημαντικό στοιχείο της ατζέντας του Σοσιαλδημοκρατικού Κινήματος, για προφανείς λόγους.

Θ' αναφερθώ στην οικονομική πλατφόρμα του Κινήματος της Σοσιαλδημοκρατίας. Και να ξεκινήσω από το θέμα της ανάπτυξης, του ρυθμού ανάπτυξης. Οι θέσεις μας εδώ διαφέρουν σημαντικά από τις θέσεις της Δεξιάς. Θ' αναφερθώ σε τέσσερα στοιχεία.

Κατ' αρχάς, τι σημαίνει οικονομική μεγέθυνση, τι σημαίνει ανάπτυξη; Κατά έναν βαθμό, αναφερόμαστε στο ΑΕΠ, το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν. Θεωρείται ότι όσο μεγεθύνεται το ΑΕΠ, τόσο καλύτερα πάει η οικονομία. Αυτό είναι λάθος. Γνωρίζουμε σήμερα ότι το ΑΕΠ δεν είναι αξιόπιστο κριτήριο μέτρησης των οικονομικών επιδόσεων μιας κοινωνίας.

Συμμετέχω σε μια Επιτροπή, η οποία εξετάζει τρόπους μέτρησης της κοινωνικής προόδου και των επιδόσεων της οικονομίας και, θεωρούμε όλοι ότι το ΑΕΠ δεν αποτελεί αξιόπιστο δείκτη μέτρησης, διότι μεταξύ άλλων δεν λαμβάνει υπόψη το για ποιον αυξάνεται το ΑΕΠ. Το ΑΕΠ αυξάνεται, λοιπόν, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ αυξάνεται, αλλά οι περισσότεροι πολίτες μπορεί να μην αποκομίζουν οφέλη από αυτή την ανάπτυξη.

Στις Ηνωμένες Πολιτείες, τα ποσοστά κρατουμένων πολιτών είναι πολύ υψηλότερα από ότι σε οποιαδήποτε άλλη χώρα. Δέκα φορές υψηλότερα απ' ό,τι στο Γιορκ. Οι δαπάνες για τα σωφρονιστικά ιδρύματα, είναι πολύ υψηλότερες από τις δαπάνες για νοσηλευτικά ιδρύματα.

Όσο αυξάνεται ο αριθμός των κρατουμένων ωστόσο, τόσο αυξάνεται το ΑΕΠ. Τούτο όμως αποτελεί μέτρο δυσλειτουργικής κοινωνίας, όχι μέτρο μιας επιτυχούς κοινωνίας. Θα σας δώσω ένα άλλο παράδειγμα. Οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν διπλάσιες δαπάνες κατά κεφαλήν για νοσήλια απ' ό,τι οι ευρωπαϊκές χώρες. Και όμως, η κατάσταση της υγείας του μέσου Αμερικανού πολίτη, όπως και να την μετρήσει κανείς, είναι χειρότερη σε σύγκριση με τους Ευρωπαίους. Σε κάποιες περιοχές μάλιστα, η κατάσταση είναι χειρότερη απ' ό,τι σε αφρικανικές χώρες.

Οι δαπάνες αυτές είναι απλώς μέτρα της αναποτελεσματικότητας του νοσηλευτικού συστήματος. Θα πρέπει οι μετρήσεις να γίνονται, όχι με βάση τις εισροές, αλλά τις εκροές. Το ΑΕΠ μπορεί να μεγαλώνεται, αλλά αντικατοπτρίζει τις αποτυχίες μας όχι τις επιτυχίες μας. Επιπλέον, δεν συνεκτιμάται ο παράγων ανασφάλεια, εισοδηματική ανασφάλεια, ανασφάλεια από θέματα υγείας, ανασφάλεια όσον αφορά την σωματική ακεραιότητα του πολίτη, όλα αυτά είναι σημαντικά για τον πολίτη, αλλά δεν συνεκτιμώνται στο ΑΕΠ.

Θα πρέπει να προβληματιστούμε για την ποιότητα της ανάπτυξης, για το αίσθημα ευημερίας του πολίτη, για το βιοτικό του επίπεδο και να πάψουμε να βασιζόμαστε στο αφελές μέτρο του ΑΕΠ.

Μια άλλη ταξική διαφορά μεταξύ Σοσιαλδημοκρατίας και Δεξιάς, αφορά το ότι θεωρούμε - και είναι αληθές - ότι η προώθηση ενός προγράμματος κοινωνικής αλληλεγγύης μπορεί να συμβάλει θετικά στην οικονομική ανάπτυξη. Δεν μιλάμε πάντα για αντισταθμίσματα. Οι οικονομολόγοι δίνουν μεγάλη σημασία στα αντισταθμίσματα - περισσότερο κεφάλαιο, λιγότερη αναποτελεσματικότητα λένε. Αυτό δεν ισχύει.

Η κοινωνική αλληλεγγύη, εφόσον τα μέτρα εφαρμοστούν σωστά, μπορεί στην πραγματικότητα να προάγει την οικονομική ανάπτυξη. Και θα σας δώσω μερικά παραδείγματα. Καταρχάς, βασική αρχή είναι ότι κάθε άνθρωπος θα πρέπει να έχει τη δυνατότητα να αξιοποιήσει πλήρως το δυναμικό του. Για να συμβεί αυτό, θα πρέπει να έχει μόρφωση, να έχει πρόσβαση στην παιδεία.

Πρόσβαση στην εκπαίδευση, όμως, η οποία περιορίζεται στους εύπορους, έχει ως συνέπεια να μην αξιοποιούνται οι ανθρώπινοι πόροι. Πολλοί Αμερικανοί, αυτή τη στιγμή, δεν έχουν πρόσβαση στην εκπαίδευση. Έχουν γίνει μελέτες, με τις οποίες εξετάστηκε ποιοι είναι αυτοί οι οποίοι μπαίνουν στα καλύτερα πανεπιστήμια, όπως το Χάρβαρντ. Προέρχονται από το 5% του πλουσιότερου πληθυσμού.

Ελάχιστοι είναι αυτοί οι οποίοι προέρχονται από χαμηλότερες εισοδηματικές τάξεις και έχουν την ευκαιρία να μπουν σε τόσο καλό πανεπιστήμιο. Επομένως, μιλάμε για άνισες ευκαιρίες. Εφόσον δεν υπάρχουν ίσες ευκαιρίες, ένα τεράστιο τμήμα του δυναμικού του πληθυσμού μας, παραμένει αναξιοποίητο. Δίνοντας ευκαιρίες, περισσότερες ευκαιρίες σε αυτούς οι οποίοι δεν έχουν ευκαιρίες όχι απλώς προάγει την κοινωνική αλληλεγγύη, αλλά προάγει την οικονομική ανάπτυξη.

Ένα άλλο παράδειγμα, αντιστρόφως. Εάν δεν δώσουμε ευκαιρίες μόρφωσης στον πληθυσμό, θα καταλήξουμε να έχουμε γεμάτες φυλακές και άδεια πανεπιστήμια, όπως συμβαίνει στις Ηνωμένες Πολιτείες.

Γίνεται άμεσα αντιληπτή η ανάγκη επενδύσεων σε θέματα κοινωνικής αλληλεγγύης. Θα δώσω ακόμη ένα παράδειγμα. Σε μια σύγχρονη κοινωνία, σε μια σύγχρονη οικονομία, πολλές φορές, γίνεται λόγος για τη νέα οικονομία με προϋπόθεση την ανάληψη κινδύνων. Για να προσαρμοστούμε στις αλλαγές στο παγκόσμιο περιβάλλον, θα πρέπει να γίνουν αναπροσαρμογές στις επιχειρήσεις, οι οποίες ενέχουν βαθμό κινδύνου.

Η ικανότητά μας να αναλάβουμε αυτό τον κίνδυνο είναι συνάρτηση του δείκτη ασφαλείας που υπάρχει στην κοινωνία. Τι θα συμβεί σε περίπτωση αποτυχίας; Αν έχουμε υψηλά ποσοστά ανεργίας,

αν αποτύχεις, μπορεί τελικά να καταλήξεις επί μακράν άνεργος. Αν δεν υπάρχει ένα καλός κοινωνικός δείκτης ασφαλείας, αν αποτύχεις, μπορεί η οικογένειά σου να έρθει αντιμέτωπη με τη φτώχεια.

Το να δημιουργηθεί μια κοινωνία πλήρους απασχόλησης, με ένα ισχυρό κοινωνικό δείκτη ασφαλείας, θα πρέπει να αποτελεί προτεραιότητα. Στις σκανδιναβικές χώρες, με τη μεγαλύτερη φορολογία παγκοσμίως, έχουμε πολύ καλά οικονομικά αποτελέσματα. Αν συζητήσετε με υπουργούς Οικονομικών ή άλλα κυβερνητικά στελέχη, θα σας πουν, η επιτυχία μας δεν έρχεται σε αντίθεση με την υψηλή φορολογία. Οφείλεται ακριβώς σε αυτή την υψηλή φορολογία.

Τα έσοδα διοχετεύονται στη δημιουργία ενός ισχυρού κοινωνικού δείκτη ασφαλείας, στη στήριξη των ανέργων, προκειμένου να υπάρχει εργασιακή ευελιξία στην οικονομία. Ένα τοις εκατό του ΑΕΠ στις χώρες αυτές δαπανάται για προγράμματα προώθησης ισότητας μεταξύ των φύλων, προκειμένου να διασφαλιστεί η συμμετοχή των γυναικών στο εργασιακό δυναμικό, παρέχοντάς τους όχι απλώς άδεια μητρότητας ή άδεια πατρότητας, αλλά και πλήθος άλλων διευκολύνσεων.

Γιατί συμβαίνει αυτό; Για τον πολύ απλό λόγο ό,τι με τον τρόπο αυτό, δίνονται περισσότερες ευκαιρίες στον πληθυσμό και, δίνοντας περισσότερες ευκαιρίες, βελτιώνεις την αποτελεσματικότητα της οικονομίας, βελτιώνεις τις οικονομικές επιδόσεις. Τούτο αποτελεί θεμελιώδη αρχή δημοκρατικής συμμετοχής και αλληλεγγύης και, παράλληλα, συντελεί στην οικονομική επιτυχία.

Ένα από τα προβλήματα των Ηνωμένων Πολιτειών και άλλων χωρών είναι ότι δεν έχει αναπτυχθεί αυτό το κοινωνικό δίκτυο ασφαλείας, δεν υπάρχουν προγράμματα τα οποία διευκολύνουν την προσαρμογή των πολιτών στο μεταβαλλόμενο περιβάλλον.

Αυτό φαίνεται σαφώς στις αμερικανικές εκλογές σήμερα. Ο λόγος είναι σαφής. Ανέφερα προηγουμένως ότι οι περισσότεροι Αμερικανοί έχουν χαμηλότερα εισοδήματα από ό,τι πριν από οκτώ χρόνια και ψάχνουν να βρουν που πρέπει να ρίξουν το βάρος γι' αυτό. Αυτό οφείλεται σε πολλούς παράγοντες, αλλά το πιο εύκολο πράγμα είναι να κατηγορήσει κανείς την παγκοσμιοποίηση.

Όπως ανέφερα, η κατάσταση αυτή δεν ισχύει απλώς τα τελευταία έξι εφτά χρόνια, έχει ξεκινήσει πολύ νωρίτερα. Προσφάτως, μια μελέτη εξέτασε άνδρες ηλικίας τριάντα ετών σήμερα και όσους ήταν τριάντα ετών πριν από τριάντα χρόνια. Σήμερα οι τριαντάρηδες κατά μέσο όρο έχουν πολύ χαμηλότερα εισοδήματα από ό,τι πριν από τριάντα χρόνια. Είχαμε λοιπόν πτωτική τάση για μια γενιά. Αυτό δημιουργεί ανασφάλεια, τροφοδοτεί τον μπαμπούλα της παγκοσμιοποίησης.

Πώς μπορούμε λοιπόν να εξασφαλίσουμε κοινωνική προστασία χωρίς προστασία, να διατηρήσουμε ανοικτές τις κοινωνικές μας ταυτόχρονα όμως να παρέχουμε προστασία στα άτομα, στους πολίτες; Για να επιτευχθεί αυτό, απαιτείται μεταβολή στη βάση της προστασίας. Θα πρέπει το βάρος να δοθεί λιγότερο στις εταιρίες και περισσότερο στους πολίτες.

Αυτή είναι μια αρχή την οποία προωθεί η Δανία πρώτη, με τη λεγόμενη «flexicurity». Οι εταιρίες θα πρέπει να επικεντρώνονται στην παραγωγή, εκεί έχουν το συγκριτικό πλεονέκτημα, δεν θα πρέπει να παράσχουν αυτές το κοινωνικό δίκτυο ασφαλείας. Ευελιξία με ασφάλεια, λοιπόν.

Και για να επανέλθω στις Ηνωμένες Πολιτείες, εταιρίες όπως η FORD και η GENERAL MOTORS βρίσκονται στα πρόθυρα χρεοκοπίας, μεταξύ άλλων διότι αγνόησαν το περιβάλλον, έριξαν το βάρος στην παραγωγή μεγάλων αυτοκινήτων και έχασαν.

Όποτε στο Κογκρέσο συζητείται το θέμα της αύξησης του ορίου ταχύτητας, οι Ιάπωνες πήγαιναν στους μηχανικούς τους και τους έλεγαν "μπορούμε να τους κερδίσουμε", ενώ οι Αμερικανοί πήγαιναν στους δικηγόρους τους και τους έλεγαν "μπορούμε να φροντίσουμε να καταψηφιστεί αυτό το νομοσχέδιο";

Χαριτολογώ βεβαίως, αλλά το θέμα είναι ότι μεγάλες αυτοκινητοβιομηχανίες στις ΗΠΑ έκαναν λάθος επιλογές και πλέον βρίσκονται στα πρόθυρα χρεοκοπίας, διότι μεταξύ άλλων είχαν να αντιμετωπίσουν και μέτρα κοινωνικής προστασίας των εργαζομένων, ένα τεράστιο οικονομικό βάρος γι' αυτές τις εταιρίες. Το βάρος της συνταξιοδότησης, της υγειονομικής περίθαλψης και λοιπά, στα οποία δεν μπορούν να ανταποκριθούν υπό τις σημερινές συνθήκες.

Για να επανέλθω λοιπόν στο θέμα της κοινωνικής αλληλεγγύης, εφόσον έχουμε ορθά σχεδιασμένα και υλοποιημένα μέτρα, μπορούμε να προάγουμε την οικονομική ανάπτυξη μέσα από την κοινωνική αλληλεγγύη. Το Σοσιαλδημοκρατικό Κίνημα θεωρεί ότι η συλλογική δράση μπορεί σημαντικά να

συμβάλει στην οικονομική ανάπτυξη. Οι επενδύσεις στο δημόσιο τομέα, εφόσον υπάρχει σωστή διαχείριση, μπορούν να έχουν υψηλότερες αποδόσεις.

Όταν ήμουν Πρόεδρος του Συμβουλίου Οικονομικών Συμβούλων, κάναμε μια μελέτη σχετικά με τις αποδόσεις των επενδύσεων στην τεχνολογία. Ήταν πολύ υψηλότερες του δημόσιου τομέα από ό,τι οποιαδήποτε άλλη επένδυση στον ιδιωτικό τομέα. Η επιτυχία της αμερικανικής οικονομίας σήμερα ή και της παγκόσμιας οικονομίας, αν θέλετε, βασίζεται στο διαδίκτυο, στο internet.

Ποιος όμως χρηματοδότησε αρχικά την ανάπτυξη του διαδικτύου; Η κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών. Ποιος χρηματοδότησε το browser που χρησιμοποιούμε καθημερινά, τον explorer; Η αμερικανική κυβέρνηση. Στη συνέχεια, τον έδωσε στον ιδιωτικό τομέα, για να τον κυκλοφορήσει στην αγορά, αλλά η εφαρμοσμένη έρευνα και η έρευνα χρηματοδοτήθηκε από τις Ηνωμένες Πολιτείες.

Αυτό συμβαίνει εδώ κι έναν αιώνα. Η πρώτη τηλεγραφική γραμμή ήταν επένδυση της κυβέρνησης των Ηνωμένων Πολιτειών. Στη βιοτεχνολογία, κι εκεί το δημόσιο έχει χρηματοδοτήσει τη βασική έρευνα για την αποκωδικοποίηση του DNA, αλλά πολύ πριν από αυτό και την έρευνα για να ανακαλύψουμε το ρόλο του DNA.

Συλλογικές επενδύσεις, λοιπόν, απαιτούνται κυρίως σε τομείς όπως η εκπαίδευση, η τεχνολογία, οι υποδομές. Είναι ζωτικής σημασίας. Εκεί, η κυβέρνηση μπορεί να παίξει σημαντικό ρόλο, όχι μέσα από τον λεπτομερή σχεδιασμό που χαρακτήριζε τις οικονομίες του παρελθόντος, αλλά μέσα από ένα όραμα, το οποίο θα προσφέρει για να διασφαλιστεί η επιτυχία της οικονομίας.

Πρέπει να υπάρχει ένα όραμα για το πού θέλουμε να κατευθύνουμε την οικονομία. Το όραμα βοηθάει και την κυβέρνηση να λάβει αποφάσεις σχετικά με τις επενδύσεις. Θα γίνουν επενδύσεις στο έμφυχο δυναμικό, στις υποδομές; Πώς μπορεί να αποφασίσει κανείς, αν δεν έχει ένα όραμα για το πού θέλει να βρίσκεται σε τριάντα, σαράντα, πενήντα χρόνια από σήμερα;

Για να επανέλθω στο θέμα το οποίο ανέφερα κατ'επανάληψη, το όραμα θα πρέπει να αφορά και το περιβάλλον, τη σχέση μεταξύ κοινωνίας σήμερα και, κοινωνίας με το περιβάλλον στο μέλλον. Θα πρέπει να συνειδητοποιήσουμε ότι το οικονομικό μοντέλο του παρελθόντος δεν είναι δυνατόν να εφαρμοστεί με επιτυχία στο μέλλον. Δεν είναι δυνατόν να συνεχίσουμε με τα οικονομικά δεδομένα που ίσχυαν τα τελευταία πενήντα χρόνια, δεν είναι βιώσιμη μια τέτοια στάση, δεν θα το αντέξει ο πλανήτης.

Στο παρελθόν, η έρευνα και ανάπτυξη είχαν ως βασικό μέλημα, όχι την εξοικονόμηση πόρων, αλλά την εξοικονόμηση εργασίας. Αυτό το βλέπουμε πολύ περισσότερο στις Ηνωμένες Πολιτείες παρά στην Ευρώπη. Στις Ηνωμένες Πολιτείες, η "επιδημία" της παχυσαρκίας μάς δείχνει ως καρικατούρα το άκρον άωτον του καταναλωτισμού.

Υπάρχουν άνθρωποι εθισμένοι στο φαγητό κι αυτό ξεκινά από την παιδική ηλικία, από το σχολείο. Οι τροφές τους έχουν υψηλή περιεκτικότητα σε ζάχαρα, τα οποία είναι εθιστικά και, καταλήγουμε σε ένα τεράστιο ποσοστό πληθυσμού σήμερα, που πάσχει από παχυσαρκία.

Υπάρχει ένα ανέκδοτο, που δεν είναι στην ουσία ανέκδοτο, το οποίο μας λέει ότι αυτή η τάση θα διασφαλίσει τη βιωσιμότητα του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης, διότι οι άνθρωποι λόγω της παχυσαρκίας θα πεθαίνουν νεώτεροι, επομένως, δεν θα χρειάζεται να τους πληρώνουμε σύνταξη. Προφανώς, είναι μια λύση το να ενθαρρύνει κανείς τον πληθυσμό να πεθάνει νωρίτερα, μέσα από την κατανάλωση τεραστίων ποσοτήτων τροφής!

Θα περάσω στο τέταρτο στοιχείο. Όσο παράδοξο κι αν ακούγεται, η Δεξιά δεν καταλαβαίνει στην ουσία τις αγορές. Ευθύνη μας, μεταξύ άλλων, είναι να προσπαθήσουμε να εξηγήσουμε το ρόλο των αγορών.

Δεν έχει υπάρξει επιτυχής οικονομία, η οποία να μην στηρίζεται σε μεγάλες αγορές, αλλά για να λειτουργούν αποτελεσματικά οι αγορές, πρέπει να υπάρχει ανταγωνισμός.

Η άποψη της κυβέρνησης Μπους για τις αγορές αποδεικνύει εύγλωπτα την αδυναμία που έχει η Δεξιά να αντιληφθεί την οικονομία της αγοράς. Μιλάμε για μια νέα μορφή κορπορατισμού. Αυξάνεται η δύναμη των λίγων και αυτό σχετίζεται άμεσα με την εντεινόμενη ανισότητα, την οποία σας περιέγραφα προηγούμενα.

Θα σας δώσω ένα προφανές παράδειγμα: η στάση της Microsoft, όσον αφορά τη μονοπωλιακή θέση στην αγορά. Έχουμε έλεγχο από μία και μόνο εταιρεία της σύγχρονης τεχνολογίας, η οποία

καταχράται τη δύναμη που έχει στην αγορά, ανά την υφήλιο. Έχει καταδικαστεί στις Ηνωμένες Πολιτείες, έχει καταδικαστεί στην Ευρώπη, έχει καταδικαστεί στην Ασία η Microsoft. Και το θέμα είναι, όχι η ενοχή της, το θέμα είναι το μέγεθός της. Είναι τόσο μεγάλη, τόσο πανίσχυρη, που κανείς δεν είναι σε θέση να την αντιμετωπίσει. Πώς να τη διαλύσει; Πώς να τη χωρίσει σε κομμάτια; Πώς να τη χειριστεί αυτή τη δύναμή της στην αγορά;

Η απάντηση της κυβέρνησης Μπους ήταν σαφέστατη. Η Microsoft πήγε στην Κυβέρνηση Μπους και είπε «θέλουμε να μας εμπιστευτείτε, στο μέλλον, θα σας φερθούμε καλά». Επομένως, οι Ηνωμένες Πολιτείες αποφάσισαν να χαλαρώσουν τα μέτρα τα οποία έλαβαν κατά της Microsoft.

Τι είδαμε όμως; Μετά το διακανονισμό με την αμερικανική κυβέρνηση, η Microsoft συνέχισε την καταχρηστική πρακτική της τόσο, ώστε να αναγκαστεί η Ευρωπαϊκή Ένωση να επιβάλει τα υψηλότερα πρόστιμα τα οποία έχουν επιβληθεί ποτέ. Τι σημαίνει αυτό; Καταδεικνύει για άλλη μια φορά την αδυναμία της κυβέρνησης Μπους να αντιληφθεί την οικονομία των αγορών.

Οι Σοσιαλδημοκράτες, ιδίως σε ό,τι αφορά το θέμα των δημοσίων προμηθειών δίνουν έμφαση στον ανταγωνισμό, έτσι λειτουργεί η αγορά. Τι κάνει όμως η κυβέρνηση Μπους κατ' επανάληψη; Απ' ευθείας ανάθεση έργων, χωρίς διαγωνισμούς. Έτσι, ο Εμπερτίνς πήρε συμβόλαια αξίας δισεκατομμυρίων δολαρίων, τα οποία βεβαίως πλήρωσε ο Αμερικανός φορολογούμενος. Όχι απλώς κακή διακυβέρνηση, αλλά και ανεπαρκής αντίληψη της λειτουργίας της αγοράς.

Στο παρελθόν, η Δεξιά ακολουθούσε δύο προσεγγίσεις ως προς την οικονομία της αγοράς. Είχαμε τη Σχολή Γουέιν, η οποία σχετίζεται και με τον Φρίντμαν, είχαμε τη Σχολή δηλαδή της ελεύθερης αγοράς και είχαμε και τους κορπορατιστές, οι οποίοι έδιναν έμφαση στην ενίσχυση των μεγάλων εταιρειών.

Στη διαμάχη εντός της Δεξιάς, τη μάχη κέρδισαν οι κορπορατιστές. Κανείς πλέον δεν κάνει λόγο για να ελεγχθεί αγορά. Ποια είναι η συνέπεια αυτού, η οποία είναι ήδη ορατή; Το χάλι της οικονομίας στις Ηνωμένες Πολιτείες, όπου κοινωνικοποιείται το παθητικό και ιδιωτικοποιούνται δημόσια αγαθά.

Το βλέπουμε αυτό στις εξαγορές που έχουν γίνει προσφάτως. «Λαμπρά» παραδείγματα ανεπάρκειας σε οικονομικά θέματα και ανεπάρκειας σε θέματα διακυβέρνησης. Στις Ηνωμένες Πολιτείες, έχουμε κακοδιαχείριση. Τι υποτίθεται ότι κάνουν τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα; Δανείζουν κεφάλαια σε τομείς της παραγωγικότητας και διαχειρίζονται τον κίνδυνο.

Στις Ηνωμένες Πολιτείες όμως έχουμε δάνεια χωρίς εγγυήσεις και αυτό δεν είναι η πρώτη φορά που συμβαίνει. Το 97% των επενδύσεων που πήγαν σε οπτικές ίνες, πήγαν στράφι. Είχαμε το σκάνδαλο με τα στεγαστικά δάνεια υψηλού κινδύνου, παροχή δανείων σε ανθρώπους οι οποίοι ήταν ανίκανοι να τα αποπληρώσουν.

Τι έκανε η κυβέρνηση για όλα αυτά; Απολύτως τίποτε, παρότι είμαστε αντιμέτωποι με μια τρομερή αποτυχία του ιδιωτικού τομέα. Αντί να διαχειριστεί τον κίνδυνο, αύξησε τον κίνδυνο. Η διαχείριση κινδύνου θα έπρεπε να δίνει έμφαση στο να συνειδητοποιήσει ο μέσος Αμερικανός τι μπορούσε να πληρώσει, προκειμένου να αγοράσει κατοικία.

Δεν δόθηκε καμία σημασία σε αυτό, τα κεφάλαια πήγαν στον πόλεμο στο Ιράκ και, εσωτερικά, έχουμε όχι απλώς οικονομικό πρόβλημα, αλλά και κοινωνικό πρόβλημα. Ούτε καν οι Τράπεζες ήξεραν τι κινδύνους αναλαμβάνουν, δεν είχαν ιδέα για τους ισολογισμούς των άλλων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, τους τίτλους των οποίων αγόραζαν.

Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, λοιπόν, ενώ θα έπρεπε να λειτουργήσουν ως διαχειριστές κινδύνου, δεν το έπραξαν. Το 40% των εσόδων από παραγωγικές διαδικασίες διοχετεύτηκαν στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, τα οποία αυτή τη στιγμή δεν είναι σε θέση να επιστρέψουν τα χρήματα, ζητούν κυβερνητική στήριξη και την παίρνουν.

Είδατε τι έκανε η κυβέρνηση Μπους με την Belstens: Έδωσε 12 δις δολάρια. Ο Αμερικανός φορολογούμενος δεν ξέρουμε τι ακριβώς κινδύνους έχει αναλάβει. Ξέρουμε ότι ίσως χρειαστεί να πληρώσει 29 δις, ή και πολύ περισσότερα. Τεράστια δώρα στον ιδιωτικό τομέα. Κανείς δεν μπορεί να πει, ποια ακριβώς ήταν τα ποσά.

Παρότι γίνεται τόσοσ λόγος για διαφάνεια, κανείς στην ουσία δεν ξέρει. Αυτό σημαίνει καπιταλισμός, συν κορπορατισμός. Παίρνεις τα κέρδη και αφήνεις τον φορολογούμενο, αφού τα έχεις κάνει χάλια, να συμμαζέψει. Αυτό σημαίνει σύμπραξη δημοσίου και ιδιωτικού τομέα, νέας μορφής.

Οι Σοσιαλδημοκράτες, κατά τη γνώμη μου, θα έπρεπε να είναι εξοργισμένοι βλέποντας όλη αυτή την κατάσταση. Ανησυχώ, γιατί λίγους άκουσα να υψώνουν φωνή διαμαρτυρίας. Κάποιοι είπαν: «Ναι, αφού δημιουργήθηκε τέτοιο μπλέξιμο, η κυβέρνηση έπρεπε να παρέμβει και να στηρίξει».

Δεν θα έπρεπε να γίνει όμως με αυτό τον τρόπο. Δεν είναι δυνατόν οι μέτοχοι να φεύγουν πάντα με κέρδη και οι φορολογούμενοι να μην αποζημιώνονται ποτέ για τους κινδύνους που αναλαμβάνουν και, μάλιστα, με απόλυτη έλλειψη διαφάνειας, να μην γνωρίζουν καν τον κίνδυνο που αναλαμβάνουν.

Ένα σημαντικό στοιχείο της Σοσιαλδημοκρατικής ατζέντας πρέπει να είναι η προσπάθεια να εξηγήσουμε τι σημαίνει ο όρος «εύρυθμα λειτουργούσες αγορές». Διότι πρέπει κάπου να υπάρχει ένα σημείο ισορροπίας ανάμεσα στην αποζημίωση, για καταστάσεις όπως οι παραπάνω, και στην απόδοση.

Όσο παράδοξο και όσο ειρωνικό κι αν ακούγεται, νομίζω ότι οι Σοσιαλδημοκράτες είναι οι μόνοι που αυτή τη στιγμή προσπαθούν τελικά να εξηγήσουν με ποιο τρόπο λειτουργούν οι αγορές.

Θα ήθελα να κλείσω τώρα, με ορισμένες παρατηρήσεις σχετικά με την καθημερινή αντιμετώπιση, από την σκοπιά της χάραξης πολιτικής σε ζητήματα οικονομίας.

Ήδη μίλησα για την κυβερνητική στήριξη προς τις τράπεζες στις Ηνωμένες Πολιτείες. Ας προηγούμενα, ας δούμε τώρα και το θέμα του πληθωρισμού, το οποίο αντιμετωπίζουν μια σειρά από χώρες ανά τον κόσμο. Εστιάζω στο ζήτημα αυτό στο βιβλίο μου, για το οποίο σας έλεγα προηγούμενα, που έχει τίτλο «Ο πόλεμος των 3 τρις».

Ο κυρίαρχος παράγοντας από όπου εκπορεύτηκαν όλα αυτά, ήταν ο πόλεμος στο Ιράκ. Τελικά οδηγηθήκαμε κατ' αυτό τον τρόπο στον πόλεμο του πετρελαίου, ο οποίος έχει φτάσει σε δυσθεώρητα ύψη. Το 2003, σε ό,τι αφορά την αγορά των futures, είχε υποτεθεί ότι θα υπάρξει μεγάλη ζήτηση σε Κίνα και Ινδία, για παράδειγμα, και είχε θεωρηθεί τότε, ότι οι τιμές θα ήταν 23 με 24 δολάρια για την επόμενη τριετία.

Θεώρησαν όμως ότι, επειδή θα αυξανόταν η ζήτηση, θα αυξανόταν και η προσφορά από τους παροχείς χαμηλού κόστους στη Μέση Ανατολή. Λόγω όμως της σύνθετης δυναμικής που ακολούθησε και την οποία δεν έχουμε χρόνο να αναλύσουμε, οι τιμές αυξήθηκαν δραματικά.

Κατόπιν, είχαμε τα βιοκαύσιμα και την εξέλιξη στις τιμές των τροφίμων. Ενώθηκαν κατά κάποιο τρόπο τα βιοκαύσιμα με τα τρόφιμα και, καθώς αυξήθηκαν οι τιμές των πρώτων, αυξήθηκαν και οι τιμές των δεύτερων.

Και η Ευρώπη λοιπόν, και οι Ηνωμένες Πολιτείες, χειροτερέψαμε τα πράγματα, μέσα από πολιτικές στρέβλωσης σε ό,τι αφορά τα βιοκαύσιμα. Στις Ηνωμένες Πολιτείες, αυτό φαίνεται ξεκάθαρα. Για την αιθανόλη χρειάζεται παραγωγή καλαμποκιού. Βλέπουμε πολλές επιδοτήσεις στον τομέα αυτό, είναι όμως ιδιαίτερα ανεπαρκείς. Τόσο ανεπαρκείς, που η κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών επιδοτεί με 1 δολάριο το γαλόνι τα βιοκαύσιμα, ενώ φορολογεί την εισαγόμενη πρώτη ύλη από τη Βραζιλία με 50 σεντς ανά γαλόνι.

Έχουμε την κρίση στον τομέα των τιμών των τροφίμων, την κρίση στον τομέα των τιμών των καυσίμων. Και ποιος φέρει τα βάρη αυτής της κρίσης; Ποιος δυσκολεύεται περισσότερο; Οι φτωχοί βεβαίως. Οι φτωχοί, στις αναπτυσσόμενες χώρες, είναι εκείνοι που πληρώνουν περισσότερο. Για τη συντριπτική τους πλειοψηφία, στις αναπτυσσόμενες χώρες, ισχύει το ότι ξοδεύουν άνω του 70% του εισοδήματός τους για τρόφιμα και καύσιμα.

Φανταστείτε, λοιπόν, αν βγάζεις 2 δολάρια την ημέρα και, το 70% ή το 80%, φεύγει για τρόφιμα, και διπλασιάζεται ή τριπλασιάζεται η τιμή των τροφίμων, φτάνεις πού, σε ποια εισοδηματική στάθμη; Δεν θα μπορείς να ζήσεις. Θα πρέπει λοιπόν να έχουμε επίγνωση του τι σημαίνει να αγωνίζεται κανείς για την επιβίωση. Θα πρέπει να καταλάβουμε, στην Ευρώπη και στις Ηνωμένες Πολιτείες, τι σημαίνει αυτός ο αγώνας για την επιβίωση στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Ποια είναι τώρα η ανταπόκριση από πολλές από τις αναπτυσσόμενες χώρες και ποια είναι η ανταπόκριση και από την Ευρώπη. Βεβαίως, πρέπει να καταπολεμηθεί ο πληθωρισμός, τίνι τρόπω όμως, και πώς αυτό θα το αντιπαραβάλλουμε με άλλους τρόπους στη συνέχεια;

Το ξεκάθαρο είναι το εξής: Ο τρέχων τρόπος καταπολέμησης του πληθωρισμού δεν λέει και πολλά πράγματα. Μας λένε, ας πούμε, οι τραπεζίτες των κεντρικών τραπεζών ότι αυτό που πρέπει να γίνει είναι, κάθε φορά που ανεβαίνει ο πληθωρισμός, να ανεβαίνουν και τα επιτόκια.

Αυτό όμως τι σημαίνει για κάποιον που είναι στην κατώτερη εισοδηματική στάθμη; Έτσι αυξάνεται το κόστος της υποθήκης του, έτσι αυξάνεται το κόστος διαβίωσής του. Επιπλέον, αυτός ο μηχανισμός αυξάνει την ανεργία και μειώνει τις κατώτατες αποδοχές.

Ήδη, λοιπόν, οι άνθρωποι αυτοί υποφέρουν, λόγω της αύξησης των τιμών των τροφίμων και των καυσίμων, και εμείς τι κάνουμε: τους αυξάνουμε τα επιτόκια και τους μειώνουμε τις αποδοχές, λέγοντας ότι τα κάνουμε αυτά, για να μειώσουμε τον πληθωρισμό. Έτσι, όλο το βάρος όλης αυτής της προσαρμογής, το πληρώνουν αυτοί της κατώτερης εισοδηματικής στάθμης.

Η σοσιαλδημοκρατική ατζέντα λοιπόν πρέπει να πει: Ναι, πρέπει να χτυπήσουμε τον πληθωρισμό, αλλά αυτός ο τρόπος δεν είναι ο σωστός. Δεν είναι τρόπος σωστός από τη σκοπιά και της οικονομικής θεωρίας, αλλά βεβαίως και από τη σκοπιά της κοινωνικής αλληλεγγύης.

Γι' αυτό, τι πρέπει να κάνουμε: Για τις Ηνωμένες Πολιτείες, είναι ξεκάθαρο ποιοι ήταν οι μεγάλοι νικητές. Ήταν οι πετρελαϊκές εταιρείες. Το μπόνους, ας πούμε, συνταξιοδότησης του διευθύνοντος συμβούλου της ΕΧΧΟΝ ήταν 500 εκατομμύρια δολάρια. Και γιατί; Τι έκανε αυτός ο άνθρωπος; Δεν οφειλόταν σε αυτόν η αύξηση της τιμής των καυσίμων, αλλά είχαμε το θέμα του πολέμου στο Ιράκ από την πλευρά του Μπους, κάτι που έφερε πολλά λεφτά στην εταιρεία του. Γιατί λοιπόν πήρε αυτό το μπόνους ο συγκεκριμένος πρόεδρος και διευθύνων σύμβουλος; Διότι απλώς έτσι είθισται για τους προέδρους και τους διευθύνοντες συμβούλους. Είναι πολύ εύκολη η απάντηση, όπως βλέπετε.

Τα κέρδη των εταιρειών εξόρυξης και των πετρελαϊκών εταιρειών είναι τόσο υψηλά, που πρέπει να φορολογηθούν. Στο παρελθόν, στη διάρκεια της κρίσης του '70 στις Ηνωμένες Πολιτείες, υπήρξε αυτή η φορολόγηση επί της περίσσειας κερδών. Βέβαια εσείς στην Ελλάδα, δεν έχετε αυτή την τύχη, να έχετε πετρελαϊκές εταιρείες εδώ, αλλά ακόμη και για χώρες όπως η Ελλάδα, οι πολίτες της ανώτερης εισοδηματικής στάθμης, είναι σαφές ότι, τα πάνε πολύ καλύτερα από τους πολίτες της κατώτερης εισοδηματικής τάξης. Παρόλα αυτά, το βάρος της προσαρμογής, το φέρουν οι δεύτεροι.

Αυτός είναι λοιπόν ο σωστός τρόπος. Δεν είναι η οδός των κεντρικών τραπεζών ανά τον κόσμο η ορθή, σε ό,τι αφορά τον πληθωρισμό. Υπάρχουν καρτέλ, υπάρχουν ολιγοπώλια, που επίσης αποκομίζουν υπερκέρδη. Και πάλι βεβαίως, όλα αυτά πρέπει να υπόκεινται σε φορολογία.

Κατ' αυτό τον τρόπο, τι βιώνουν πολλές χώρες ανά τον κόσμο; Την τρομερή άποψη, που λέει ότι οι κερδοσκόποι πρέπει να φορολογούνται λιγότερο από έναν σκληρά εργαζόμενο πολίτη. Αυτό δεν το κατάλαβα ποτέ προσωπικά. Στις Ηνωμένες Πολιτείες, όσοι αποκομίζουν κεφαλαιακά έσοδα από την κερδοσκοπία, φορολογούνται περίπου με το μισό ποσοστό από εκείνους που εργάζονται για να μπορέσουν να επιβιώσουν καθημερινά. Αν μη τι άλλο, θα έπρεπε να φορολογούνται εξίσου. Αν μη τι άλλο!

Υπάρχει λοιπόν πλαίσιο σε ό,τι αφορά την κερδοφορία, που θα μπορούσε να ελαφρύνει τις πιέσεις που βιώνουν εκείνοι που επηρεάζονται από τον πληθωρισμό. Ο πληθωρισμός δημιουργεί πολλά προβλήματα και, τελικά, οι κεντρικές τράπεζες ανά τον κόσμο δεν τα αντιμετωπίζουν.

Το επιχείρημα λοιπόν που προσπαθώ να σας εκθέσω είναι το εξής: Υπάρχει η σοσιαλδημοκρατική προσέγγιση της οικονομίας και, βεβαίως, όλοι θα πουν, είτε δεξιοί, είτε αριστεροί, ότι είμαστε υπέρ της ανάπτυξης. Υπάρχει όμως διαφορά, ξέρετε, ανάμεσα στην ατζέντα της Δεξιάς, και στην ατζέντα της Αριστεράς, σε ό,τι αφορά την ανάπτυξη.

Πραγματικά, είμαι πεπεισμένος, και ελπίζω να έχω πείσει και εσάς, ότι η σοσιαλδημοκρατική προσέγγιση ως προς την ανάπτυξη δεν έχει μόνο περισσότερες πιθανότητες να ευοδωθεί συνολικά, αλλά παράλληλα διασφαλίζει ότι τα αναπτυξιακά οφέλη κατανέμονται ευρύτερα στους πολίτες μίας χώρας.

Ευχαριστώ.